

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2022.11.310-319>

УДК: 327.88(470):324(73)”20”

© Катерина Пилип’юк¹

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКИЙ ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ (2016 та 2020 роки)

310

Яскравим прикладом інформаційно-пропагандистського впливу Російської Федерації стало її втручання у президентські вибори 2016 та 2020 років. При проведенні цього дослідження використані звіти американської розвідки, щоб оцінити ступінь іноземного впливу на виборчий процес. Аналізуючи інформаційний простір США під час останніх президентських виборів, можна виділити об’єднуючий елемент – роль і наміри Російської Федерації та її президента В. Путіна впливати на американський виборчий процес. Серед намірів Кремля можна простежити – підриз довіри громадян США до виборчого процесу, зниження шансів на перемогу Демократичної партії, поглиблення соціально-політичних протиріч.

Ключові слова: *Сполучені Штати Америки, РФ, інформаційно-пропагандистський вплив, президентські вибори, російський вплив, втручання у вибори, хакерські атаки, кібервплив.*

Outreach Influence of the Russian Federation on the Presidential Elections in the United States of America (2016 and 2020)

A striking example of the Russian Federation’s information and propaganda influence was its interference in the 2016 and 2020 presidential elections. In conducting this research, we will focus mainly on reports from the US intelligence community to assess the extent of foreign influence on the electoral process. Analyzing the US information space during the last presidential elections, we can highlight a unifying element – the role and intentions of the Russian Federation and its President Vladimir Putin to in-

¹ Аспірант кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. E-mail: kate.pylypiuk@gmail.com

fluence the American election process. Among Vladimir Putin's intentions can be traced - undermining the confidence of the citizens of the United States in the election process, reducing the chances of victory for the Democratic Party, deepening socio-political contradictions.

Keywords: *United States of America, Russian Federation, information and propaganda influence, presidential elections, Russian influence, interference in elections, hacker attacks, cyber influence.*

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах, які визначаються переходом від Вестфальської системи до нової багатополюсної конфігурації міжнародних відносин, держава розглядає інформацію як стратегічний ресурс. При цьому немає значення – це закрита інформація чи інформація, доступ до якої може отримати будь-який громадянин. Зрозуміло, що на початку ХХІ ст., як і в роки «холодної війни», кожна держава має проводити ефективну інформаційну політику по захисту власного інформаційного простору та відстеження того які настрої переважають у певних груп населення щодо того чи іншого питання зовнішньої та внутрішньої політики. Коли ж виникає потреба у всенародній підтримці, особливо в умовах авторитарних режимів, то державні діячі відверто вдаються до пропагандистської діяльності.

Не можливо уявити державу, в якій політичний клас не прагнув би впливати на власне населення, а головним її інструментом при цьому завжди виступали інформаційно-пропагандистські впливи. Тема пропаганди та її використання завжди була поширеною серед всіх країн, а вивчення її впливу здійснювалося у різних сферах людської діяльності.

Хоча СРСР програв Холодну війну, але його наступниця, Російська Федерація, врахувала помилки та сьогодні досить успішно використовує витончену пропаганду у різних її проявах проти своїх «ворогів» з метою досягнення впливу на їх території. ХХ століття стало важким для Радянського Союзу, ХХІ, на нашу думку, в російську історію увійде як один з періодів активізації психологічної обробки населення Російської Федерації, або ж доба «пропагандистського розквіту». Новий лідер, який зміг зосередити у «руках держави» всі основні засоби поширення інформації (газети, телеканали, провладні Інтернет-сайти) демонструє нам інший рівень комунікативної активності РФ у порівнянні із останньою декадою

минулого століття. В XXI столітті правонаступниця Радянського Союзу увійшла впевнено, з бажанням показати свою могутність та поставити Сполучені Штати «на місце».

Аналіз результатів наукових досліджень. Дослідженням даної тематики займалися такі вітчизняні науковці як Микола Ожеван, Наталя Яковенко, Галина Піскорська, Іван Панкевич, Ілля Черновол, Олена Бориславська, Дмитро Дубов та інші. Зокрема, Микола Ожеван у своїй статті «Постмодерна феноменологія «холодної війни 2.0»: постелекторальний скандал Russia-Gate та примусова реєстрація у США RTAmerica як агента російського медіа-впливу» досліджує взаємозв'язки між скандалом RussiaGate, пов'язаним з російським втручанням у перебіг президентської кампанії у США 2015-2016 рр. як феноменом «Холодної війни 2.0.» та діяльністю у США телеканалу російського походження RT America. Головно метою такої діяльності виступає делегітимізація американської державної політики та лідерської ролі Америки в сучасному світі використовуючи антимейнстрімні тренди як в самих США, так і в західних країнах в цілому.

312

— Кібератаки, від яких потерпає демократичний світ, досліджує такий науковець, як Дмитро Дубов. Відповідно до його статті «Соціальні кібератаки» як інструмент хаотизації політичних процесів (на прикладі виборчого та поствиборчого періоду в США у 2016-2017 рр.) Сполучені Штати Америки зіштовхнулися з серйозним викликом власній політичній безпеці, який походить з кіберпростору. Як відзначає автор, мета акцій деструктивного кібервпливу полягала не у прямій дискредитації виборів, а компрометації та хаотизації політичного процесу як такого. Ця мета була досягнута, адже нове керівництво держави виявилось скомпрометованим вже на початку своєї каденції (Д. Трампа). Завдяки кібератакам вдалося дестабілізувати функціонування політичної системи країни із значними політичними традиціями, відпрацьованими практиками передачі влади та чітко функціонуючими демократичними інститутами.

Метою статті є аналіз інформаційно-пропагандистського впливу Російської Федерації у Сполучених Штатах Америки, зокрема в контексті двох останніх президентських виборів у США у 2016 та 2020 роках.

Виклад основного матеріалу. Яскравим прикладом здійснення інформаційно-пропагандистського впливу зі сторони Російської Федерації було її втручання у президентські вибори 2016 та 2020 ро-

ків. При аналізі джерел, які підтверджують втручання РФ у вибори, вважаємо за потрібне звернути увагу на тлумачення двох понять «вплив на вибори» та «втручання у вибори». Поняття «вплив», за класифікацією американських спецслужб, є дуже широким. Воно стосується як прямих, так і прихованих дій іноземних урядів та їхніх агентів, що мають на меті прямо або опосередковано призвести до змін у поведінці кандидатів, партій, виборців, змінити їхні уподобання або вплинути на політичні процеси. Підкреслимо, що «втручання у вибори» є одним з компонентів впливу, який стосується технічних аспектів, таких як реєстрація виборців, голосування та підрахунок голосів, оголошення результатів.

Проводячи дане дослідження посилаємося в основному на звіти розвідувального співтовариства США щодо оцінки масштабу іноземного впливу на виборчий процес.

Аналізуючи інформаційний простір США під час останніх президентських виборів можемо виокремити об'єднуючий елемент – роль та наміри Російської Федерації та її президента Володимира Путіна вплинути на американський виборчий процес. Серед намірів Путіна можемо простежити – підлив довіри у громадян Сполучених Штатів до виборчого процесу, зменшення шансів на перемогу у представників Демократичної партії, поглиблення соціальних й політичних протиріч. У 2016 році у виборах президента було 2 основні кандидатури від партій Демократів та Республіканців – Дональд Трамп та Гіларі Клінтон, у 2020 році висувалися ж Дональд Трамп та Джоозеф Байден. Що під час перших виборів, так під час других, російська сторона була зацікавлена у перемозі Республіканців – Дональда Трампа, на якого, на їхню думку, можна було певним чином впливати у своїх цілях.

313

Російська кампанія впливу 2016 року складалася з наступних компонентів:

- розкриття даних, отриманих через кібероперації;
- втручання у роботу виборчих комісій на місцевому рівні та на рівні штатів;
- відкрита пропаганда.

У 2020 році компоненти залишилися майже ті ж самі, проте є певні доповнення, а саме:

- основна мета посягти ворожнечу всередині населення та політичній верхівці;
- «очорнення» Джоозефа Байдена;

- відсутність намагань отримати доступ до виборчої інфраструктури;
- зменшення технічного втручання.

Путін, швидше за все, хотів дискредитувати Клінтон, оскільки з 2011 року публічно звинувачував її в підбурюванні до масових протестів проти його режиму наприкінці 2011 і на початку 2012 років.

314 — Експерти Національної розвідки США оцінили кампанію впливу 2016 року, спрямовану на те, щоб підвищити шанси обраного президента Трампа на перемогу, коли це можливо, дискредитуючи держсекретаря і публічно протиставляючи її невігдно обраному президенту. Коли Москві здалося, що Гіларі Клінтон, швидше за все, переможе на президентських виборах, російська кампанія впливу зосередилася більше на підриві її легітимності та президентства з самого початку, в тому числі шляхом заперечення чесності виборів. Так, перед виборами російські дипломати публічно засудили виборчий процес у США і були готові публічно поставити під сумнів дійсність результатів. Прокремлівські блогери підготували кампанію в Твіттері #DemocracyRIP у ніч виборів в очікуванні перемоги держсекретаря Клінтон.

Російські спецслужби проводили кібероперації проти об'єктів, пов'язаних з президентськими виборами в США 2016 року, включаючи цілі, які стосувалися основних політичних партій США.

Відповідно до Звіту російська державна пропагандистська машина, що складалася з її внутрішнього медіа-апарату, засобів масової інформації, орієнтованих на глобальну аудиторію, таких як RT і Sputnik, і мережі квазіурядових тролів, сприяла кампанії впливу, слугуючи платформою для обміну повідомленнями Кремля між російськими та міжнародними аудиторіями. Державні російські ЗМІ все більш схвально висловлювалися про обраного президента Трампа в ході загальних і первинних виборчих кампаній у США 2016 року, постійно пропонуючи негативне висвітлення Гіларі Клінтон (Дубов, 2019: 4).

Висвітлення RT секретаря Клінтон протягом президентської кампанії в США було постійно негативним і зосереджено на її електронних листах, які витікали та звинувачували її в корупції, поганому фізичному та психічному здоров'ї, а також зв'язках з ісламським екстремізмом. Деякі російські чиновники підтримали позицію Росії щодо кампанії впливу про те, що обрання Клінтон може призвести

навіть до війни між Сполученими Штатами та Росією.

Зокрема, 6 серпня RT опублікував англomовне відео під назвою «Особливе для Джуліана Ассанжа: чи є у WikiLeaks електронна пошта, через яку Клінтон посадять у в'язницю?» та ексклюзивне інтерв'ю з Ассанжем під назвою «Клінтон та ІДІЛ фінансуються тими ж грошима». Найпопулярніше відео RT про держсекретаря «Як 100% благодійної організації Клінтонів пішли до ... них самих» набрало понад 9 мільйонів переглядів у соціальних мережах. Найпопулярніше англomовне відео RT про новообраного президента під назвою «Трампу не дозволять перемагати» з участю Ассанжа і набрало 2,2 мільйона переглядів (Дубов, 2019: 4).

Росія зокрема використовувала тролів, а також RT як частину своїх зусиль щодо впливу, щоб очорнити Клінтон. Ці зусилля посилили розповіді про скандали про Гіларі Клінтон і роль WikiLeaks у виборчій кампанії.

3 серпня по листопад 2012 року RT публікував численні звіти про ймовірні фальсифікації виборів у США та вразливості виборчих машин, стверджуючи, що результатам виборів у США не можна довіряти і вони не відображають волю народу.

315

Якщо ж говорити про російський вплив на президентські вибори 2020 року, то згідно Звіту Національної розвідки США від 2021 року, російська влада визначила мету своєї пропаганди як перешкодження Джозефу Байдену отримати перемогу на виборах. Причиною такої політики було те, що Байден, як і Обама, можливо не стільки делегував українське питання, скільки підтримував антипутінську опозицію в Росії. Крім того, як і на виборах 2016 року, у пресі з'являлася скандальна інформація про майбутнього президента. Періодично можна було зустріти оманливі та не обгрунтовані звинувачення Дж. Байдена через американські медіа-організації, офіційних та відомих осіб США, які були близькими до Д.Трампа та його адміністрації. Російська пропаганда також спробувала пов'язати через корупційний скандал Дж. Байдена з ІДІЛом та Україною (справа Андрія Деркача) (Assessing...; 2017: 11).

Соціальні мережі залишалися важливим фактором впливу, проте після російського втручання 2016 року, американська влада вжила заходи протидії російським троям. Під час виборів 2020 року прямої зовнішньої участі РФ майже не було, натомість вплив відбувався через місцевих посередників, які вже своєю чергою доносили

інформацію та меседжі до відповідних гравців та аудиторій всередині США. Директор Федерального бюро розслідувань Крістофер Рей зазначив, що вони змогли закрити фейкові акаунти, пов'язані з Росією.

Разом з тим, особливим інструментом російського впливу на вибори слугували хакерські атаки. У 2016 році з метою підриву довіри та перемоги кандидатки від партії Демократів Гіллари Клінтон були здійсненні хакерські атаки на виборчу інфраструктуру США. У липні 2016 року перед президентськими виборами внаслідок кібератаки на сервери Національного комітету Демократичної партії США майже 20 тисяч електронних листів, написаних або отриманих чиновниками комітету, були опубліковані порталом WikiLeaks. Хакери також атакували комітет Демократичної партії з виборів до Конгресу, що займається збором коштів для претендентів на місця на Капітолії. Американські експерти з інтернет-безпеки звинуватили в цих атаках діючі з Росії хакерські угруповання під назвою Cozy Bear і Fancy Bear. Загалом російські хакери вразили систему у 39 штатах (Ожеван, 2017).

316

— Якщо ж говорити про даний метод впливу у 2020 році, то можна зазначити, що він був у рази меншим. За даними компанії Microsoft хакерського впливу зі сторони РФ зазнали близько 200 організацій, проте вторгнення до виборчої інфраструктури виявлено не було. Крім хакерів з РФ, також були відмічені хакери з Китаю та Ірану. Віце-президент Microsoft з безпеки користувачів Том Берт, виокремив групу російських хакерів, котрі мали відношення до військової розвідки та які вже намагалися вплинути на хід американських виборів в 2016 році. У 2019 році ця група намагалась отримати доступ до особистих даних політичних радників, що працюють і для Демократичної, і для Республіканської партій, а також представників експертного співтовариства. Він також зазначив, що китайські хакери безуспішно намагались скомпрометувати довірену персону Джо Байдена, а кібератака іранських хакерів також залишилася безуспішною. Про те, чи були успішні дії російських хакерів, Берт нічого не сказав.

Ще однією відмінністю впливу слугували особистості майбутніх президентів. У останні роки мав місце феномен консолідації прихильників теорій змов, расизму, антивакцинаторів та інших навколо фігури президента Трампа, який активно загравав із цим сегментом американського електорату. Його пряма комунікація з виборцями через Твіттер, сповнена недостовірної інформації, атак на традиційні

медіа, політизованих заяв, стала «родзинкою» президенства Трампа. Поведінка Трампа сприяла цілям, які в свою чергу переслідувала Російська Федерація – посилення нестабільності у США, зневіри громадян у американську систему влади.

Варто зазначити ще одну різницю між виборами 2016 та 2020 років – кількість іноземних гравців, які намагались вплинути на виборчі процеси в США. Відповідно до звіту ФБР у 2016 році здійснювався вплив лише зі сторони Російської Федерації, з метою підтримки проросійського кандидата у президенти Дональда Трампа. У 2020 році, крім РФ, ймовірний вплив був зафіксований також зі сторони Ірану, просирійського радикального угруповання «Хезболлах» та Куби. Хоча він був незначний, проте все ж таки був. Мета Ірану, на думку американських фахівців, полягає у тому, щоби утримувати увагу американської влади на внутрішніх проблемах. Саме з цією метою Іран продовжує свої операції впливу і після виборів. Всі інші іноземні гравці були зацікавлені у тому, щоб Дональд Трамп не був переобраний президентом США та працювали з відповідними аудиторіями всередині країни (Дубов, 2017).

317

Висновки. Можна констатувати таке. Завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій спроби іноземних гравців вплинути на результат виборів стали «новою нормою», яку в США враховують та відслідковують. Убезпечити себе повністю від інформаційного впливу на сьогодні задача неможлива, враховуючи розвиток технологій та постійні пошуки лазівок зі сторони суперників. Проте, можливо зменшити подібний вплив та підвищити рівень захищеності свого населення від нього.

Аналізуючи російський вплив на президентські вибори 2016 та 2020 років можемо зробити наступні висновки:

1. вибори 2016 року зазнали більше хакерських атак та впливу на виборчу інфраструктуру США; вибори 2020 – характеризувалися більше «шкідливим впливом».

2. Хоча одним з основних засобів розповсюдження дезінформації були і залишаються соціальні мережі, у 2020 році розслідувальному бюро разом із соціальними мережами вдалося видалити чималу кількість ботів та тролів. З'явилися механізми фактчекінгу, підвищення прозорості реклами, більшої прозорості груп та сторінок, соцмережі знаходили та припиняли діяльність «ботоферм», прибирали фейкові акаунти тощо. Причиною меншого впливу стали

зокрема освітні та попереджувальні заходи, що їх вжили платформи. І, нарешті, одним із факторів був і обмін інформацією між інтернет-гігантами та розвідкою.

3. Основна мета російського втручання – підірвати авторитет представників Демократичної партії та підтримати проросійського кандидата Дональда Трампа.

4. Як при перших, так і під час других виборах Росія ніколи не визнає свою причетність до втручання у вибори президента США.

Джерела та література:

1. Атаки російських хакерів під час виборів у США торкнулися 39 штатів, - Bloomberg URL: https://lb.ua/world/2017/06/13/368948_ataki_rossiyskih_hakerov_vremya.html

2. Дубов Д., Дубова С. «Соціальні кібератаки» як інструмент хаотизації політичних процесів (на прикладі виборчого та поствиборчого періоду в США у 2016-2017 рр.)» URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_122_110.

3. Микола Ожеван «Постмодерна феноменологія «холодної війни 2.0.»: постелекторальний скандал Russia-Gate та примусова реєстрація у США RTAmerica як агента російського медіа-впливу». URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3314

4. Розвідка США: Росія вела кампанію з дискредитації Байдена перед виборами в США URL: <https://www.dw.com/uk/rozvidkassha-rosiia-vela-kampaniiu-z-dyskredytatsii-baidena-pered-vyboramy-v-ssha/a-56895007>

5. Фейки, пропаганда, дезінформація та виборчий процес: як нам захистити демократичні практики? / за заг. ред. Дубова Д.В. – К.: ТОВ «Видавництво Сталь», 2019. – 254 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20146/Feiky_propahanda_dezinformatsiia_ta_vyborchyi_protse.pdf?sequence=1

6. “Assessing Russian Activities and Intentions in Recent US Elections”: TheAnalyticProcessandCyber Incident Attribution 2017 URL: https://www.dni.gov/files/documents/ICA_2017_01.pdf

7. Foreign threats to the 2020 US Federal Elections URL: <https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/assessments/ICA-declass-16MAR21.pdf>

8. Microsoft: Російські хакери знову втручаються у вибори в США URL: <https://www.dw.com/uk/microsoft-rosiiski-khakery-znovu-vtruchaiutsia-u-vybory-v-ssha/a-54890149>

9. Select Committee on Intelligence United States Senate on russian active measures campaigns and interference in the 2016 U.S. election volume 5: counterintelligence threats and vulnerabilities URL: https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/documents/report_volume5.pdf

References:

1. Ataky rosiys'kykh khakeriv pid chas vyboru v SSHA torknulysya 39 shtativ, - Bloomberg URL: https://lb.ua/world/2017/06/13/368948_ataki_rossiyskih_hakerov_vremya.html

2. Dubov D., Dubova S. «Sotsial'ni kiberatomy» yak instrument khaotyzatsiyi politychnykh protsesiv (na prykladi vyborchoho ta postvyborchoho periodu v SSHA u 2016-2017 rr.)» URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2017_122_110.

3. Mykola Ozhevan «Postmoderna fenomenolohiya «kholodnoyi viyny 2.0.»: posteleksiyyny skandal Russia-Gate ta prymusova reyestratsiya v SSHA RT America yak ahenta rosiys'koho media-vplyvu». URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3314

319

4. Rozvidka SSHA: Rosiya vela vytraty z dyskredytatsiyi Baydena pered vyboramy v SSHA URL: <https://www.dw.com/uk/rozvidka-ssha-rosiia-vela-kampaniiu-z-dyskredytatsii-baidena-pered-vyboramy-v-ssha/a-56895007>

5. Feyky, propahanda, dezinformatsiya ta vyborchyy protses: yak nam zakhystyty demokratychni praktyky? / za zah. red. Dubova D.V. – K.: TOV «Vydavnytstvo Stal'», 2019. – 254 s. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20146/Feiky_propahanda_dezinformatsiia_ta_vyborchyy_protsey.pdf?sequence=1

6. “Assessing Russian Activities and Intentions in Recent US Elections”: The Analytic Process and Cyber Incident Attribution 2017 URL: https://www.dni.gov/files/documents/ICA_2017_01.pdf

7. Foreign threats to the 2020 US Federal Elections URL: <https://www.dni.gov/files/ODNI/documents/assessments/ICA-declass-16MAR21.pdf>

8. Microsoft: Rosiys'ki khakery znovu vvertayut'sya u vybory v SSHA URL: <https://www.dw.com/uk/microsoft-rosiiski-khakery-znovu-vtruchaiutsia-u-vybory-v-ssha/a-54890149>

9. Select Committee on Intelligence United States Senate on russian active measures campaigns and interference in the 2016 U.S. election volume 5: counterintelligence threats and vulnerabilities URL: https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/documents/report_volume5.pdf